

„MILYEN TELEPÜLÉST SZERETNÉK?” – EGY FALUKÖZÖSSÉG ADOTTSÁGAINAK ÉS ELVÁRÁSAINAK ELEMZÉSE

“WHAT KIND OF SETTLEMENT WOULD I PREFER?” – ANALYSIS OF THE CHARACTERISTICS AND EXPECTATIONS OF A VILLAGE COMMUNITY

DEMÉNY BARBARA

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar
demenyabarbara@uni.sapientia.ro

DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2024.1.07>

Összefoglalás

A tanulmány a Kovászna megyei Sepsibükszád (Bixad, Kovászna megye, Románia) kapcsán azt a kérdést vizsgálja, hogy milyen megfelelés van a vizsgált település értékei és adottságai, illetve a helyi közösség által megfogalmazott értelmezések, elvárások, fejlesztési igények között. A szerző Christopher Ray tézise alapján azt hangsúlyozza, hogy a helyi értékek és adottságok nem minden esetben jelennek meg értékként a lokális közösségi tudásban. Az adottságok és a helyi tudás közti megfelelés vizsgálata a lokális fejlesztés fontos első lépése.

Kulcsszavak: Sepsibükkszád, vidékkutatás, kultúragazdaság

Bevezetés

A tanulmány egy székelyföldi település, a Kovászna megyei Sepsibükszád (Bixad, Kovászna megye, Románia) kapcsán vizsgálja azt a kérdést, hogy milyen megfelelés van a vizsgált település értékei és adottságai, illetve a helyi közösség által megfogalmazott értelmezések, elvárások, fejlesztési igények között¹. Az elemzés elsősorban a vidékkutatás szemléletéhez és módszertanához kapcsolódik,

¹ A tanulmány az ebben a témakörben készített TDK dolgozat átdolgozott, rövidített változata

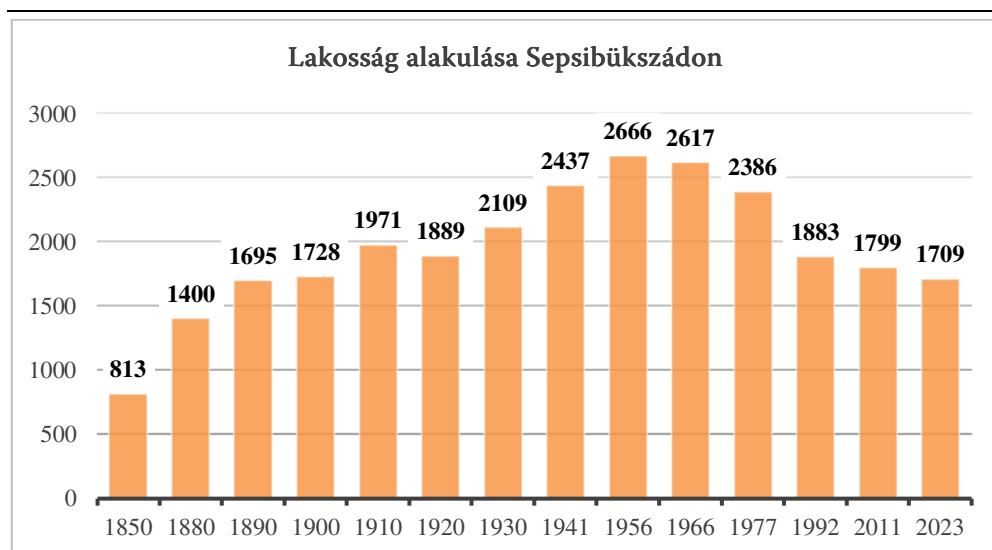
ugyanakkor a megközelítés alapvetően multidiszciplináris jellegű: az anyaggyűjtés, a terepmunka és az elemzés során a vidékszociológia, a kommunikációtudomány, a társadalomtörténet, a közösségfejlesztés szempontjai is hasznosíthatók voltak. A tanulmány részben a csíkszeredai Sapientia EMTE másodéves Kommunikáció és PR szakos hallgatói által végzett csoportos terepmunka anyagára támaszkodik (a csoportos kutatásban magam is részt vettem). A lakosság helyi igényeinek vizsgálata a csoportos kutatás kérdőíves adatbázisának felhasználásával készült, feldolgoztam a kérdőív nyílt kérdéseire kapott válaszokat. A település adottságainak és értékeinek elemzéséhez összegyűjtöttem és feldolgoztam a térségre vonatkozó szakirodalmi anyagokat (település leírások, földrajzi és társadalomtörténeti bemutató anyagok, szakmai elemzések). Céлом annak elemzése volt, hogy Sepsibükszád esetében a szakmai elemzésekben és bemutató anyagokban ismertetett sokféle helyi adottság és érték megjelenik-e, ha igen, akkor milyen mértékben és milyen módon a helyi értelmezésekben, fejlesztési igényekben és elvárásokban, általában a helyi közösségi tudásban. Elemzésem kísérleti jellegű kezdeményezés. A székelyföldi térségben az utóbbi időszakban több település kapcsán készült úgynevezett helyi értéktár, de nincs tudomásom olyan típusú elemzésről, amely a helyi értékeknek/adottságoknak és a helyi közösségi tudásnak a viszonyával foglalkozott volna.

Ennek a témakörnek a vizsgálata a vidékfejlesztési, illetve ezen belül elsősorban a kultúragazdasági megközelítéshez kapcsolható (Ray 1998). A 2000-es évektől kezdődően egyre jobban előtérbe került úgynevezett vidékfejlesztési fordulattal (new rural paradigm, lásd. OECD, 2006), a vidékfejlesztési fordulatnak a székelyföldi térségben kimutatható hatásával már néhány szakmai elemzés foglalkozott (Biró, 2020, Biró – Kovács, 2022). A vidékfejlesztési fordulat kapcsán ennek a folyamatnak csupán egy vonatkozását szeretném itt jelezni röviden, amelyet a tanulmányom elkészítésében hasznosítottam. A vidékfejlesztési fordulat egyik fontos vonása a vidéki térségek, a vidéki települések reprezentációjának (a szakirodalom szerint a vidéki térségek egyfajta „újrafogalmazásának”) az előtérbe kerülése. Ezt a témát magyar vonatkozásban Kovách Imre tárgyalja több munkájában (Kovách, 2007, 2012), hivatkozva többek között Marc Mormont alapvető munkájára is (Mormont, 1990), amelyben az idézett szerző azt hangsúlyozza, hogy napjainkban többféle társadalmi szereplő fogalmazza újra, definiálja a vidéket. Természetesen nagyon fontos az úgynevezett „formális reprezentáció” is, amelyet szakemberek, politikusok,

médiaszereplők, kommunikációs és PR szakemberek végeznek, de nagyon fontos két további tényezőcsoport is, hangsúlyozzák Csurgó Bernadett és munkatársai (Csurgó et al. 2022). Egyfelől fontosak a vidéki vagy a lokális adottságok és értékek, másfelől pedig nagyon fontos a helyiek, a vidéken élők értelmezése, a helyi értékekkel és adottságokkal kapcsolatos helyi mindennapi tudás, tágabb értelemben a lokális identitás. Elemzésemben ezzel a két tényezővel igyekeztem foglalkozni. Összefoglaló jelleggel ismertetem azt, hogy a szóban forgó település – a kapcsolódó szakirodalmi anyagok szerint – milyen természeti, történelmi, kulturális és mai intézményi/közösségi adottságokkal, értékekkel rendelkezik, illetve azt, hogy ezek miként jelennek meg a helybeliek számára a véleményekben és a közösségi tudásban. Christopher Ray hangsúlyozza azt a fentiekben már idézett munkájában, hogy a helyi értékek és adottságok nem minden esetben képezik a helyi identitás, a helyi tudás részét. A helyi társadalom nem tekint mindent értéknek (vagy nem tekinti olyan mértékben értéknek) amit a szakemberek vagy a külső szemlélők annak tartanak. Ilyen esetben a fejlesztő szakember feladata lehet az, hogy a kultúragazdaság szemlélete és módszertana alkalmazásával változtasson ezen a helyzeten, a helyi értékeket és adottságokat a közösségi tudás részévé tegye. Ez utóbbi munkához kiinduló feltételt jelent az, hogy elvégezzük a szakmai számbavételt a helyi értékek és adottságok szintjén, illetve azoknak a közösségi tudásban való megjelenése szintjén. Tanulmányom első megközelítésnek tekinthető, az összegyűjtött anyag és a rendelkezésre álló adatbázis és interjú anyag további részletesebb feldolgozást is lehetővé tesz.

A településről röviden

Sepsibükszád település Romániában, Kovászna megye északi részén, a megyehatáron található. Fontos közlekedési csomópontnak számít, Sepsibükszádnál ágazik el a 113-as megyei út Bálványosfürdő és Kézdivásárhely felé, és innen közelíthető meg a sokak által látogatott Szent Anna-tó. A falu lakossága 1709 fő. A település népessége az 1960-as évek romániai nagy társadalmi változásainak nyomán (kollektivizálás, adminisztratív átszervezés, iparosítás) jelentősen csökkent, napjainkban azonban stabilizálódni látszik. Nemzetiségi eloszlását illetően már az 1900-es években sajátos településnek számított, mert több nemzetiség is itt élt a kőbányának és az üveg-hutának köszönhetően: magyarok, románok, németek és csehek alkották a lakosságot.

1. ábra: A lakosság alakulása Sepsibükszádon

Forrás: Varga E. Árpád: Erdély etnikai és felekezeti statisztikája (1850-1992); Erdélystat statisztikák (2011); Kovászna Megyei statisztikai hivatal (covasa.insse.ro 2023)

A település 2004 tavasztól számít községközpontnak, ennek értelmében rendelkezik mindazokkal a hivatalos intézményekkel melyeket a hatályos romániai törvénykezés előír az adminisztratív státusszal rendelkező falvak számára. A községközpont hivatalos intézményei közé sorolhatjuk az alábbiakat: polgármesteri hivatal, helyi tanács, rendőrség, orvosi rendelő, iskola. Az önálló községgé válás ugyanakkor megerősíti a helyi informális társadalmi szerveződést is. Az önálló községgé válás – már önállósodott térségi településekhez hasonlóan – előtérbe hozta a helyzetértelmezést, a fejlesztéspolitikai tervezést és forrásbevonást.

A falu történelmi múltjához kapcsolódik az üveghuta, amely nemcsak munkát adott a lakosoknak, hanem a betelepített munkások révén a lakosságszámot is növelte. A gyár működése alatt nagy sikereket értek el külföldön is Sovánka István üvegfűjő mester munkásságának köszönhetően. A gyár a nevezetes Mikó családhoz köthető, az 1860-as években gróf Mikó Benedek üzemeltette a hutát. A falu neves szülötte Sántha Ferenc író. Sepsibüksád rendelkezik saját ifjúsági szervezettel (BIFISZ), helyi nonprofit szervezet még Pro Sepsibüksád Egyesület néven található meg. A nonprofit szervezet lehetőséget nyújt olyan ajándéktárgyak vásárlására, amelyeken a falu logója szerepel. A településen három templom és három imaház is megtalálható.

A település természeti értékeinek száma jelentős, ezt a településsel kapcsolatos leírások is kiemelik. Ilyenek többek között a borvízforrások, patakok, kirándulóhelyek. Ismert turisztikai látványosság a Likas-kő. Itt található az egykori Mikes fürdő is, mely egyszerű építményű famedencés fürdőtelep volt. Szintén ismert turisztikai látványosság a Vápa vára, illetve Sólyomkő. A falu számára az is értéknek számít, hogy a településen átutazva közelíthető meg a Szent Anna-tó.

A kutatás módszertana

A tanulmány elkészítése során kétféle módszertani eljárás alkalmazására került sor. A település adottságainak és értékeinek összefoglaló jellegű bemutatásához a Sepsibükszádhoz kapcsolódó térségi, szakirodalmi anyagokat dolgoztam fel. Ezt az összefoglaló jellegű ismertetést tartalmazza az elemzési fejezet első része. Második lépésként egy csoportos terepmunka kérdőíves adatfelvételéből a nyílt válaszokat elemeztem. A csoportos terepmunkát az alapképzésen tanuló, kommunikáció és PR szakos, másodéves hallgatók végezték 2023. novemberében. A csoportos kutatás célja a településhez való lakossági viszonyulás megismerése volt. A terepgyakorlatot megelőzően a hallgatók adatokat gyűjtöttek a településről, a begyűjtött információk alapján fogalmazódtak meg a kérdőívhez, illetve interjúhoz szükséges kérdések. A kérdívben hat nyílt kérdés is szerepelt. Az elemzés során a nyílt kérdésekre kapott válaszokat dolgoztam fel a következő témákban:

1. Mi az, ami Ön szerint széppé és vonzóvá teszi a települést? Soroljon fel 2-3 tényezőt!
2. Mit tart Ön az utóbbi évek legfontosabb megvalósításának, eredményének?
3. Ön szerint melyek lennének a legfontosabb továbblépési lehetőségek a községfejlesztésben?

Az adatok feldolgozása során az interjúalanyoktól nyert szövegekben az elemi kijelentéseket, állításokat azonosítottam. A válaszolók sok esetben több kijelentést is tettek egy vélemény megfogalmazása során, ezért a kijelentések száma nagyobb, mint a kérdőívre válaszolók száma. Az elemző munka következő lépéseként az állítások halmazát a kijelentések tartalma szerint csoportosítottam.

Helyi adottságok, lakossági értelmezések

A kutatási eredményeimet két részben mutatom be. Az első részben összefoglaló, ismertető jelleggel mutatom be a településhez kapcsolható adottságokat és értékeket a településleírások alapján. A második részben a kérdőíves kutatás során nyert szabad válaszok elemzésének eredményeit ismertetem.

1. Adottságok és értékek Sepsibükszádon

A Sepsibükszád településhez kapcsolható lokális adottságok és értékek ismertetése természetesen nem lehet teljeskörű, mert az egy falumonográfia megírását igényelné. Ennek a dolgozatnak a keretén belül a rendelkezésre álló szakmai források alapján csupán a legfontosabbnak mutakozó adottságokra és értékekre bemutatására térek ki. Elsősorban azokat a tanulmányokat használtam fel, amelyek részletes leírást adnak a településről. Ilyen például Vofkori László könyve (Vofkori 1998), Vargyas Antal leírása (Vargyas 2003), Sepsiszéki Nagy Balázs könyve (Sepsiszéki, 2001). Az összegző jellegű ismertetéshez felhasználtam a terepen szerzett tapasztalatokat, illetve tájékoztató jellegű médiaanyagokat is.

A település adottságait és értékeit négy csoportba sorolva ismertetem: történelmi és társadalomtörténeti értékek, kulturális értékek, természeti adottságok és értékek, illetve helyi intézmények, szervezetek, településarculat.

1.1. Történelmi, társadalomtörténeti értékek

A községközpont történelmi múltjáról számos feljegyzést találhatunk. Az első feljegyzések az 1600-as évekig tekintenek vissza, a települést ekkor még Bykszad néven emlegették. A község a régi üveggyárról volt ismert. Sepsibükszád keletkezését illetően különbözik a Székelyföldi településektől, hiszen az üveggyárhoz kapcsolódó telepítéssel jött létre (Biró és Gagy, 1995). „A falu életében fontos szerepet játszott a Mikó család. Gróf Mikó Miklósnak két lánya volt: Rózsa és Eszter. Esztert feleségül vette gróf Mikes Benedek. Az édesapa, Mikó Miklós hozományként leányának adta Sepsibükszádot és az üveghutát. Így szállott az üveggyár a Mikes családra.” (Vofkori, 1998. 234). A huta gyártóit, a Mikó családot a majorsági jövedelem elégtelensége készítette az üzemek alapítására. E gyár kezdetben, az 1700-as években a Zsombor tetőn működött, majd 1782-ben költöztették a hutát Bükszádra. A tulajdonosok

német és cseh családokat telepítettek be, ezek tagjai dolgoztak az üveghutában. Az üveggárban elkészült termékeket 1879-ig, a vasút megépítéséig szekérrel szállították. A szállítás során a huta termékeit Moldvába és Havasalföldre szállították a szekeresek (Bíró és Gagy, 1995). A gyár működése 1914-ben szűnt meg véglegesen. A gyár utolsó tulajdonosa, gróf Zabolai Mikes Ármin 1928-ban eladta a bükszádi lakosoknak a gyártelepet. A Mikes grófoknak köszönhetően egy újabb sajátosság jelenik meg, amely egyedivé teszi a települést, ugyanis a lakosok nagy része a Mikes grófok jobbágya volt (Bíró és Gagy, 1995). A gyár működése alatt kiváló sikereket ért el Európa szinten, mindezt Sovánka István üvegfújó mester irányításával. A gyár a román csapatok bevonulásakor porrá égett. Sovánka István sokáig nem adta fel a harcot, üvegfújó babák gyártásába kezdett. Ma egyetlen épülete áll a gyárnak, egykori termékeiből állandó kiállítás látható a helybeli iskolában. Az iskola mellett a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban is szép gyűjteményt őriznek az egykori huta termékeiből. A gyártelep megszűnése után lakóházak épültek a huta helyére. A további megélhetési lehetőséget az újonnan meghonosodó kőbánya jelentette, ám egy súlyos betegséget idézett elő, a szilikózist. A falu újabb telepesei az olasz és német kőfaragók voltak, emléküket a nagy gonddal elkészített kő kapuk, kőből épített házak és sírjelek őrzik.

1.2. Kulturális értékek

A település a kulturális adottságok tekintetében is számos értékkel rendelkezik, ezek tartalmukban vagy kivitelezésük tekintetében kimondottan helyi jellegűek, a helyi közösségi identitáshoz kapcsolódnak. A sepsibükszádi általános iskola gróf Mikes Ármin nevét viseli, az épület a gróf vadászkastélya volt, melyet közadakozásból vásárolt meg a falu népe 1928-ban. A központi részen az 1958-ban kivégzett Ábrahám Árpád plébános tiszteletére emelt emlékművet láthatjuk. Ábrahám Árpád helyi római katolikus lelkész volt, részt vett a Szoboszlai Aladár-féle összeesküvésben, kivégezték. A település neves szülötte Sánta Ferenc író. A településen látható még a két világháború hőseinek turulmadaras emlékműve is, illetve a magyar honfoglalás millecentenáriumának tisztelegő faragott harangláb. A hősök emlékműve, mely az általános iskola udvarán áll 1990-ben készült, Varga Mihály alkotása. Szintén ide sorolható a katolikus templom kapuja, melyet művészien kivitelezett kovácsoltvasból készített Máté Jenő kovácsmester és fia 1989-ben.

1.3. Természeti adottságok, értékek

Sepsibükszád a természeti adottságait illetően több olyan értékkel rendelkezik, amely különlegessé teszi a falut. A gazdag szénsavas-vasas-sós vizek (borvízforrások): „... Sós-borvíz, Bükszádi-bugyogó, Fenyőszarki-forrás, Aranylik-forrás, Utászházi-forrás” (Vargyas, 2003. 241). A falu határában található patakok (Fenyős (Rakottyás)-, Kölce-, Náci-, Buhu-, Csicsorúkászú-, Jovánkovács-, Háni kútja- és a legjelentősebb a Zsombor-pataka) mindegyikéhez helyi tudás kapcsolódik. A szénsavas ásványvíz-telepek, patakok mellett savanyúvízforrások, ásványvizes fortyogók, mofetták, illetve nyílt vizű fürdőmedencék találhatók vagy voltak korábban. „A gróf Mikes család a Zsombor-patak völgyében építette ki a Fortyogó, Vallató, Hammas, Bükkös és Cseres nevű grendabélletes kis fürdőmedencéket.” (Vofkori, 1998. 231). A Mikes fürdőkről még érdemes azt is megemlíteni, hogy egyszerű építményű famedencés fürdőtelep volt. „A Bükszád határában lévő ásványvízforrásokat gróf Mikes egy nagy fürdőteleppé akarta alakítani. Az 1943 nyarán elkészített fürdőfejlesztési tervek sajnos csak tervek maradtak.” (Jánosi és Péter, 1995. 51). Az Antalkáék feredője nevezetű borvíz az Olton épült kis vízi erőmű nyomán elpusztult. A Likas-kő ma turista látványosság. Északnyugatra az Olt jobb partján 717 m magasan fekszik az Alsó-sólyomkő sziklacsúcsa. A település közelében Szent Anna-tó „...az ország egyik legismertebb természeti értéke...” (Jánosi és Péter, 1995. 42). Ugyancsak a település közelében található meg a Mohos-láp is. A turista látványosság közé sorolhatjuk a gyalogtúrákat, illetve kirándulóhelyeket is:

Vápa vára: koraközépkori vár, amely a Rakottyás-patak és az Olt közös teraszormán, az Olt jobb partján, a Zsombor patak beömlésétől északra fekszik. Napjainkban már a romjait tekinthetjük meg.

Sólyomkő vára (Alsó-Sólyomkő vára): a vasútállomástól északra, az Olt jobb partján húzódik. „A helybeliek Somkőnek is nevezik.” (Vofkori, 1998. 233). A vár pusztulása a 14-15. századra tehető, ma pedig kedvenc kilátóhely.

„Aranylik”, amely egy kis méretű, andezit-lávában keletkezett üreg a Fenyős-patak fejében.

Az eddig említett gyalogtúrák, kirándulóhelyek mellett jelzett turistaösvények is találhatóak a község határában:

1.4. Intézmények, szervezetek, arculat

A település 1968-ig önálló községnek számított, majd 1968 és 2004 között Málnás községhez tartozott, 2004 tavaszától pedig újból önálló községgé vált. Az önálló adminisztratív státusz azzal jár, hogy a település ettől az időponttól kezdve ismét rendelkezik saját hivatalos intézményekkel (polgármesteri hivatal, helyi döntéshozó testület, iskola, orvosi rendelő, rendőrség). Fontos szerepük van a helyi civil szerveződéseknek: Sepsibükszádi Ifjúsági Szervezet (BIFISZ), az RMDSZ Sepsibükszádi Nőszervezetének és Pro Sepsibükszád Egyesületnek. Ezen kívül a község életében fontos szerepe van az egyháznak, a közbirtokosságnak, a néptáncsoportnak.

A faluban több templom és imaház is megtalálható. A katolikus templom 1867-ben épült a gróf Mikó György adományozta telken (Vofkori, 1998). A falu katolikus temploma 2020 februárjában leégett, melyet 2023-ra építettek újra, majdnem kétszeresére, mint eredetileg volt. Két ortodox temploma is van a falunak, az első 1712-ben épült, körülötte található a román temető, a Bükszád központjában lévő épület második templom 1935 és 1940 között készült el (Sepsiszéki Nagy Balázs, 2001). A református imaház 1978 nyarán épült, a baptista hívek számára is készült imaház 1972-ben, a Jehova Tanúi számára is tartanak fent királyságtermet.

Nem utolsó sorban meg kell említeni azt is, hogy a településen az utóbbi évtizedben több olyan infrastrukturális fejlesztés is történt, amelyek hozzájárultak az életminőség és a településkép javításához, és amelyek szintén fontos helyi adottságoknak tekinthetők. A digitális megjelenítés tekintetében azt emelhetjük ki, hogy Sepsibükszád rendelkezik saját hivatalos weboldallal, illetve Facebook oldallal (Sepsibükszád Önkormányzata). A BIFISZ-nek szintén van Facebook oldala, ám nemrégiben Instagram fiókot is létrehozta. A helybéli általános iskola szintén rendelkezik weboldallal és Facebook oldallal. Az RMDSZ Sepsibükszádi Nőszervezet esetében ugyanez elmondható, a Pro Sepsibükszád Egyesületnek csupán Facebook oldala van.

Bár a fentiekben ismertetett értéktár korántsem tekinthető teljeskörűnek, megállapítható, hogy a szakirodalmi leírások alapján Sepsibükszád település mind a négy ismertetett területen (történelem és társadalomtörténet, természet, kultúra, intézmények és szervezetek) gazdag. A történelmi és a természeti komponensek tekintetében pedig a helyi adottságok és értékek egy része kimondottan egyedi jellegűnek minősül (üvegkút, Szent Anna-tó, Mohos-láp), a természeti értékek pedig

széleskörben is ismertek. Vidékkutatói szempontból azonban fontos feladat megvizsgálni azt is, hogy a helyi közösség számára értéknek-e meg ezek az adottságok, milyen mértékben részei a helyi közösségi tudásnak.

2. A településsel kapcsolatos lakossági interpretációk elemzése

A kutatás keretében a kérdőíves adatfelvétel során hat témakörben kérdeztük a település megítélésével kapcsolatos véleményeket. Elemzésem három témára terjed ki: a település értékeivel kapcsolatos vélemények, a fejlesztési eredményekkel kapcsolatos interpretációk illetve a fejlesztési lehetőségekkel kapcsolatos vélemények összegzését végeztem el.

2.1. A település értékeivel kapcsolatos interpretációk

Arra a kérdésre, hogy „Mi az, ami Ön szerint széppé és vonzóvá teszi a települést?” a válaszolók részéről 188 megjelölést kaptunk, amelyben főként a helyi, értékesnek tartott adottságokat emelik ki. A 188 kijelentés 5 nagyobb témakörbe sorolható be: természeti adottságok és értékek, a településképpel kapcsolatos pozitív állítások, épített örökség és jelképek, a helyi közösség működési módja, egyéb témák.

A települést széppé és vonzóvá tevő értékek köréből a természeti adottságok kapták a legnagyobb számú említést (99 említés), ez az összes kijelentés 53%-át teszi ki. Az itt adott válaszok többségében a táj szépségét, a települést környező tájat említették a legtöbben („szép a körülvevő táj”), illetve a Szent Anna-tó közelségét mint a falu közelében lévő turisztikai látványosságot („a Szent Anna-tó lábánál helyezkedik el”). Jellegzetes példák a megfogalmazásokra: szép táj, sok ásványvíz forrás, csend, nagyon szép helyen helyezkedik el, sok turisztikai látványosság, könnyen megközelíthető turisztikai hely, nagyon szép helyen fekszik a falu, hegyek.

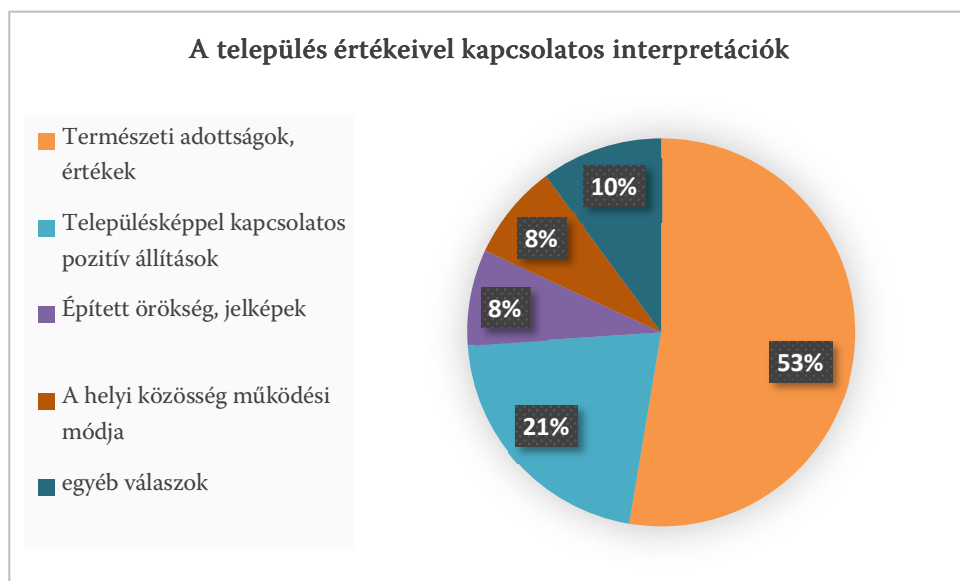
A pozitív településképpel kapcsolatos említések száma (40 említés), az összes válasz 21%-át képezi. Több válaszban is szerepelt a köztisztaság (pl.: rendezett sáncok), illetve a nemrég újjáépített papilak. Jellegzetes példák az említett témakörben: modernizálás, tisztaság, jól karbantartott utak, utcák leaszfaltozása, vízellátás, az újjáépített papilak, kapuk előtt lévő virág.

Az épített örökség 15 említést kapott, ez az összes kijelentés 8%-át jelenti. Ebben az esetben a többség az iskolát és a templomot/templomokat említette, előfordultak

még a következők: a hagyományt őrző székelykapu, rendezett kultúrház, polgármesteri hivatal, a kastély (ami méltatlan állapotban van).

A helyi közösséggel kapcsolatos említések száma szintén 15 (8 százalék), ebben a témakörben a válaszadók főként az összetartást hangsúlyozták. Jellemző példák: kis közösségi csoportok összetartása, barátság, befogadóképesség, annak tudata, hogy itt születtünk.

Az elemzett témakörben hangsúlyosan a természeti adottságok kapták a legnagyobb számú említést (53%), azonban sokkal kevesebb természeti elem kerül említésre, mint ami a szakmai leírásokban szerepel. A településképpel kapcsolatos pozitív állítások (21%) elsősorban a közelmúlt infrastrukturális beruházásaira utalnak. Az épített örökségek, jelképek említése kisebb arányú (8%), a településtörténet markáns múltbeli értékei (ipartörténeti értékek) ebben a felsorolásban egyáltalán nem jelennek meg.

2.ábra: A „Mi az, ami Ön szerint széppé és vonzóvá teszi a települést?” kérdésre kapott válaszok kategorizálása, azok százalékban való kifejezése

2.2. Az utóbbi évek legfontosabb fejlesztési eredményeivel kapcsolatos interpretációk

A fejlesztési eredményekkel kapcsolatos kérdéseinkre („Mit tart Ön az utóbbi évek legfontosabb megvalósításának, eredményének?”) 144 megjelölést kaptunk. Ebből 19 válaszoló nemlegesen nyilatkozott, a 125 említést 3 témakörbe csoportosítottuk:

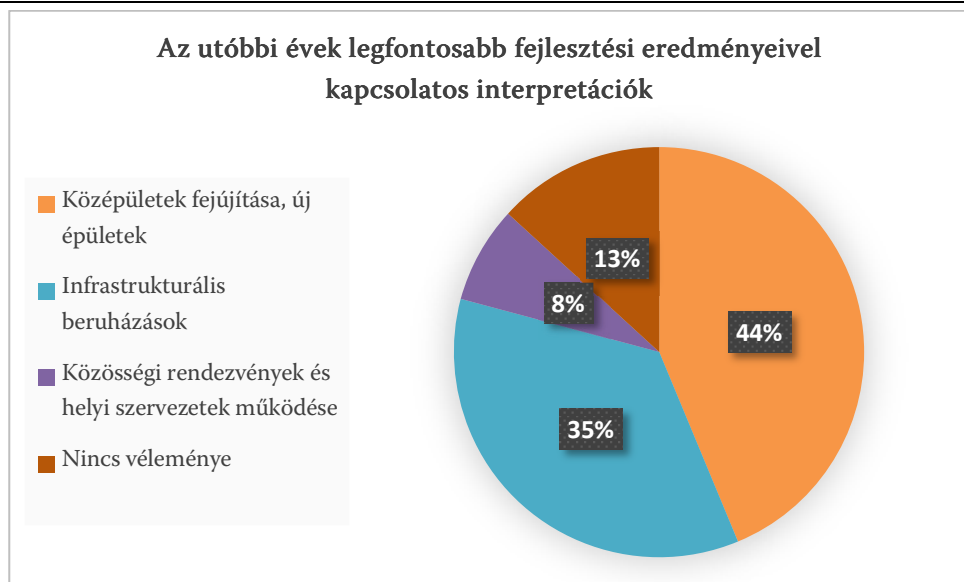
- középületek felújítása, új építések
- infrastrukturális beruházások
- közösségi rendezvények és helyi szervezetek működése

Középületek felújítása és az új épületek létrehozása kapta a legtöbb megjelölést (63 említés), amely az összes válasz 44 százalékát képezi. A meglévő épületek felújításával kapcsolatban főként az iskolát és a plébániát, illetve az óvodát említette a többség. Az új épületek esetében a sportpálya kapta a legtöbb említést, illetve két esetben a Profi üzlet felépítését is megemlítették. Jellegzetes megfogalmazások: kultúrház felújítása, székelykapu az iskolánál, sportpálya, vendégház, renoválások, okostáblák az iskolában, az iskolában a központi fűtés bekötése, óvoda újítása, múzeum építése, orvosi rendelő.

Az infrastrukturális beruházások tekintetében is magas számban kaptunk említéseket (51 említés), amely az összes válasz 35 százalékát képezi. A válaszok többsége a víz bevezetésével kapcsolatos (vízvezetékek, kanalizálás). Jellegzetes megfogalmazások: vízvezetékek, az utak javításának kezdeményezése, utcák fejlesztése, vízhálózat kicserélése, szennyvíz elvezetése, villany, járdák építése, a minőségi ivóvízellátás biztosítása.

A közösségi rendezvényeket illetően már jóval alacsonyabb arány született (11 említés) ez az az összes válasz 8 százaléka. Az említett rendezvények, szervezetek az alábbiak: nőszövetség, közösségi rendezvények, egyházi kezdeményezések, a fiatalság megmozdulása.

Az utóbbi időszak helyi fejlesztéseivel kapcsolatos kijelentések nyilvánvalóan összefüggésbe hozhatók azzal, hogy a település nemrégén vált önálló adminisztratív egységgé, és ez az új helyzet lehetővé tette a helyi kezdeményezéseket és a fejlesztési forrásbevonásokat. Megfigyelhető azonban, hogy ebben a témakörben nem fordulnak elő olyan említések vagy megfogalmazási módok, amelyek direkt módon vagy utalás formájában kapcsolatba állnának a település természeti vagy társadalmi történeti értékeivel. Ezt a párhuzamosságot erősíti az is, hogy a természeti értékek megjelölése az esetek többségében általánosabb jellegű, míg a helyi fejlesztések említése sokkal konkrétabb.

3.ábra: „Mit tart ön az utóbbi évek legfontosabb megvalósításának, eredményének,” kérdésünkre kapott válaszok csoportosítása, százalékos aránya

2.3.A községfejlesztés további lehetőségeivel kapcsolatos interpretációk

A település jövőjét illetően feltett kérdésünkre („Ön szerint melyek lennének a legfontosabb továbblépési lehetőségek a községfejlesztésben?”) összesen 149 megjelölést kaptunk, amelyet 5 témakörbe sorolhatók:

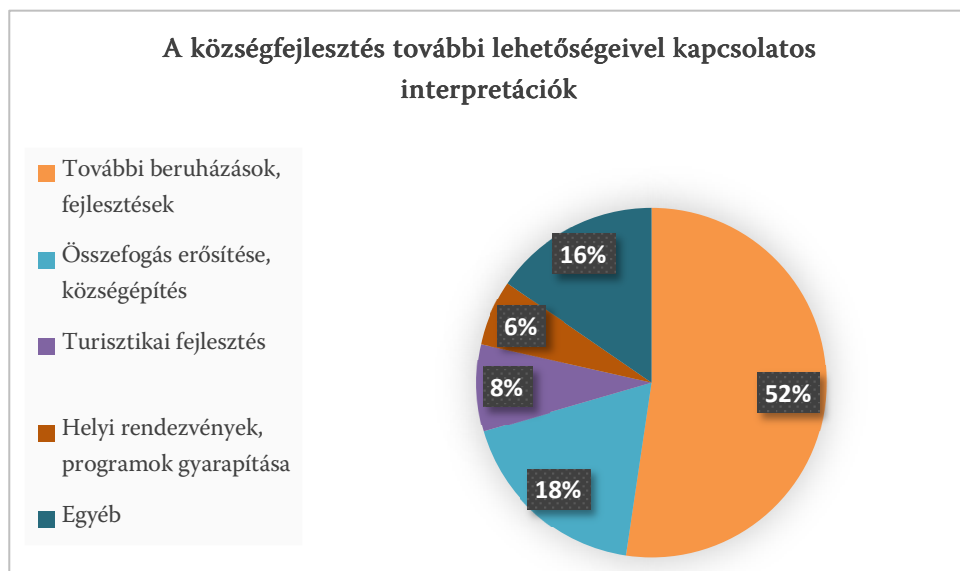
- további beruházások, fejlesztések
- összefogás erősítése, községépítés
- turisztikai fejlesztés
- helyi rendezvények, programok gyarapítása
- egyéb

A válaszok közül a további beruházásokkal kapcsolatosan kaptuk a legtöbb említést (78 említés), amely a válaszok 52%-át jelenti. Ebben a témakörben főként az utak további javítására, illetve pályázatok megírására reflektáltak a válaszadók (pl.: aszfaltozás, pályázatok kihasználása), egyéb témakörben is érkezett említés (pl.: egészségügy, közvilágítás). Gyakori témák: aszfaltozás, szemetes kukák elhelyezése, európai pályázatok megírása falu-fejlesztési céllal, munkalehetőséget adni, gáz bevezetése, öregotthon, melegvízforrás kihasználása, kiépítése, egy park létrehozása.

A közösségfejlesztéssel kapcsolatos kijelentések (27 kijelentés) a válaszok 18 százalékát képezik. Ebben a kategóriában a válaszok többségében a lakosság összefogását (pl.: a közösség összetartása), illetve a fiatalok bíztatását (pl.: hangsúly a fiatalságra) hangsúlyozták a válaszadók. Jellegzetes példák: a közösség összetartása, együttműködés településen belül, összefogás, csoportmunka, bíztatni az embereket, hogy vegyenek részt minél több programban, a fiatalok meggyőzése abban, hogy itthon maradjanak, menedzsment szemlélet.

A válaszolók kisebb része a turisztikai fejlesztéseket is megemlíttette (12 említés), ez az összes válasz 8 százaléka. Az említések ebben az esetben általános jellegűek: turizmus, turizmus infrastruktúra, turizmus kiaknázása.

A helyi rendezvényeket illetően 9 említés fogalmazódott meg, az összes válasz 6 százaléka. Jellegzetes példák: több közösségi projekt szervezése, közösségi hely a fiataloknak, kulturális események, összerázó események.

4.ábra: Az „Ön szerint melyek lennének a legfontosabb továbblépési lehetőségek a községfejlesztésben?” kérdésre kapott válaszok tematizálása százalékban kifejezve

A település további fejlesztésvel kapcsolatos elképzeléseket, elvárásokat egyértelműen az infrastrukturális fejlesztések témaköre dominálja. Ebben csak elvétve fordulnak elő olyan megfogalmazások, amelyek a szakmai leírásokban szereplő természeti vagy társadalomtörténeti értékek hasznosításához kapcsolódnának. A

turisztikai fejlesztés és a helyi programok, rendezvények gyarapítása témakörben kaptuk a két legkisebb említési arányt.

Összefoglalás

A település adottságainak és értékeinek bemutatása a térségi szakirodalom alapján nem tekinthető teljeskörűnek, az azonban egyértelműnek mutatkozik, hogy Sepsibükszád település mind a négy területen (természeti értékek, történelem és társadalomtörténet, kultúra, intézmények és szervezetek) gazdag és egyedi értéktárral rendelkezik.

A lakossági vélemények feldolgozása ettől lényegesen mértékben eltérő képet mutat. Az elemzési adatok alapján a helybéli lakosság fejében az a kép él, hogy szép helyen élnek, sok természeti adottsággal körülvéve. A megjelölések azonban az esetek nagy többségében általános jellegűek, nem az egyedi, konkrét értékekre vonatkoznak. A társadalomtörténeti jellegű értékek pedig csak kis részben kerülnek említésre. A fejlesztési eredményekhez új beruházásokhoz kapcsolódnak, nem történik utalás arra, hogy a fejlesztések a természeti vagy társadalomtörténeti értékeket is magukba foglalták volna. A további fejlesztési igények és elvárások körében is csak igen szerény arányban kerülnek említésre olyan témák, amelyek a természeti és társadalomtörténeti értékek hasznosítására irányulnának.

Ha összevetjük a helyi adottságok és értékek halmazát a szabad válaszokban megfogalmazott állításokkal akkor azt látjuk, hogy a kettő között az átfedés csak részleges. A két elemzés összevetése alapján a következő állításokat fogalmazhatjuk meg:

- a természeti adottságok és értékek a lakossági véleményekben nagy arányban fordulnak elő, de többnyire általános megfogalmazásban. Nem kerülnek említésre azok az egyedi, helyi adottságok, amelyek valóban nagy értékek és fejlesztési lehetőséget képviselnek
- nem kerülnek említésre a történelmi, társadalomtörténeti értékek
- csekély számú említést kapnak a helyi közösségi adottságok és értékek.

Mindez együttesen arra utal, hogy a helyi adottságok és értékek nagyobb hányada a helyi közösségben nem úgy él és nem úgy jelenik meg, mint fontos helyi érték és adottság, helyi közösségi identitás és közösségi tudás része, vagy mint fejlesztési potencialitás. Az említésre nem kerülő adottságokat és értékeket a helyiek

nyilvánvalóan (feltehetően) ismerik, tudnak róla, de nem tartják a helyi közösségi tudás és a helyi identitás értékes elemének.

Amint a bevezetőben is utaltam rá, C. Ray a kultúra-gazdasági megközelítés kapcsán kiemeli azt, hogy a helyi adottságok és értékek sok esetben nincsenek benne a helyi identitásban, a helyiek nem tartják ezeket az adottságokat olyan kiemelkedő értéknek, amelyekre fejlesztést lehet alapozni. C. Ray javaslata szerint ilyen helyzetekben hasznos lehet olyan szakmai program, amely arra törekszik, hogy a helyi értékeket és adottságokat a közösségi tudás, a közösségi identitás részévé tegye. A szerző erre egy négy lépcsős modellt kínál, amelyet hasznosítva lehetőség nyílna arra, hogy a helyi értékek a helyi identitás részévé váljanak (Ray, 1998). Ennek a megközelítésnek a térségi adaptációival Bíró Z. Zoltán (2004) foglalkozott. Az általam végzett kutatás eredményei azt jelzik, hogy ilyen jellegű helyi fejlesztési program a vizsgált település esetében indokolt és hasznos lehetne. Egy ilyen programhoz természetesen szükség lenne arra, hogy részletesebb elemzések is készüljenek a helyi adottságok és értékek, illetve a helyi közösségi tudás közti kapcsolatról.

Felhasznált irodalom

1. Bíró, A. Z. (2020): Székelyföld – Milyen vidék? *Pro Scientia Ruralis* 1-4. 221-242.
2. Bíró, A. Z., Gagy, J. (1995): Lázárfalva, Tusnád, Tusnádfürdő, Sepibükszád, Torja települések általános jellemzése. *Csíki Zöld Füzetek* 1. 7-10.
3. Bíró, A. Z., Kovács, J. (2022): Az új vidékfejlesztési paradigma hatása a térségben. In: Pásztor, R., Gál, K., Székedi, L. (szerk.) *A társadalomtudományok harminc éve a Partiumban*. Kolozsvár, Románia, Nagyvárad, Románia: Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Partium Kiadó, 75-86.
4. Bíró, Z. Z. (2004): Új vidékfejlesztési perspektíva: a kultúragazdaság. In: Bíró, A. Z., Koszta, Cs. J., Mátéffy, M. (szerk.) *Vidékfejlesztés Hargita megyében*. Alutus Kiadó, Csíkszereda. 63-75.
5. Csurgó, B., Horzsa, G., Megyesi, B. (2022): A vidékimázs és helyi identitás kutatásának lehetőségei és módszerei. *Szociológia szemle* (32) 1: 15-40.
6. Jánosi, Cs., Péter, É., (1995): A Csomád-Büdös hegycsoport felszíni vizei. In: Jánosi, Cs., Solyom, L. (szerk.) (1995) *Csíki Zöld Füzetek*. (II. 1.) Csíki

- Természetjáró Természetvédő Egyesület Csíkszereda, Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 41-55.
7. Kovách, I. (2007): *Vidék- és falukép a változó időben*. Argumentum, Budapest.
 8. Kovách, I. (2012): *A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum, Budapest.
 9. Mormont, M. (1990): Who is Rural? Or how to be rural? towards a sociology of the rural. In: Marsden, T.– Lowe, P.– Whatmose, S. (eds.) *Rural Restructuring*. David Fulton, London
 10. OECD (2006): *The new rural paradigm. Policies and governance*. Paris. OECD Publications
 11. Ray, C. (1998): Culture, intellectual property and territorial rural development. *Sociologia Ruralis* 38 (1): 3-20.
 12. Sepsiszéki Nagy, B. (2001): *Székelyföld falvai a XX. század végén I. kötet Háromszék*. Nap Kiadó, Budapest.
 13. Vargyas, A. (2003): *Székelyföld útikalauz*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
 14. Vofkori, L. (1998): *Székelyföld útikönyve II*. Cartographia Kft., Budapest

Internetes források

<https://www.kvmt.ro/hu/sepsibueksza.html>

<https://www.borvizek.hu/property/sepsibueksza.html>

<https://bueksza.ro/index.php/hu/>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Sepsib%C3%BCks%C3%A1d>

<https://varga.adatbank.ro//index.php?tel=sepsib%FCks%E1d&megye=0&x=0&y=0&pg=2>

<https://covasna.insse.ro/>

Abstract

The study examines the question of how well the values and characteristics of the settlement of Sepsibüksád (Bixad, Covasna County, Romania) correspond to the interpretations, expectations, and development needs expressed by the local community. Based on Christopher Ray's thesis, the author emphasizes that local values and characteristics do not always appear as values in local community knowledge. Examining the correspondence between characteristics and local knowledge is an important first step in local development.

Keywords: Sepsibüksád, rural research, cultural economy